

Оптимізація структури фінансових ресурсів комерційного банку

Формування економіки незалежної України на засадах самостійного розвитку визначило ряд комплексних проблем від вирішення яких залежить становлення і розбудова цивілізованої держави. Серед них особливе місце посідає формування ефективної банківської системи. Діяльність банків проникає у всі сфери економіки та впливає на економічні та соціальні процеси у суспільстві. Виступаючи посередниками у перерозподілі капіталів, банки істотно підвищують загальну ефективність виробництва.

У сучасних умовах проблема формування ресурсів, оптимізація їх структури має першочергове значення. Фінансові ресурси банку є основою його діяльності і представляють собою сукупність коштів, які є власністю банку або тимчасово перебувають у його розпорядженні і можуть бути використані на власний розсуд. Ресурсна політика, яку розробляють банки, необхідна для виконання їх ролі в управлінні фінансовими потоками в економіці, адже саме ця політика дає змогу комерційному банку реалізувати основні функції як інституту ринкової економіки: по-перше, забезпечення необхідної ресурсної бази для здійснення кредитної та інвестиційної діяльності і, по-друге, отримання прибутку. Саме тому, вирішення питань, що стосуються формування оптимальної структури фінансових ресурсів набувають особливого значення.

Проблематика формування фінансових ресурсів банку, а саме оптимальної їх структури знайшла своє відображення у наукових дослідженнях як за кордоном, так і в Україні, а саме у роботах вчених-економістів М. Алексеєнко, О. Васюренко, А. Вожжова, І. Гуцала, Ж. Довгань, О. Заруби, А. Курочкіна, Н. Куніциної, В. Кисельова, А. Мороза. Проте наявні наукові праці не дають повної відповіді на всі питання, що пов'язані з формуванням оптимальної ресурсної бази комерційного банку.

Фінансові ресурси відображають можливості банку для здійснення його діяльності. Формуючи фінансові ресурси банку необхідно вирішити проблему відповідності між наявними та необхідними коштами: їх повинно бути не менше, але і не більше ніж потрібно для прибуткової діяльності та фінансової стійкості банку.

Висока питома вага власних коштів і невелика частка залучених та запозичених коштів є результатом не достатньо активної позиції банку на ринку та характеризується низьким рівнем прибутковості, однак забезпечує фінансову незалежність банку. Велика частка зобов'язань банку у порівнянні з власним капіталом знижує надійність банку, збільшуючи частку ризику, що її приймають на себе вкладники банку та підвищуючи прибутковість власного капіталу. Таким чином, визначаючи оптимальне співвідношення власного капіталу та зобов'язань банку, керівництву необхідно визначитись, обираючи між можливістю протистояти непередбачуваним фінансовим проблемам та прибутковістю капіталу [1: 60].

Основним джерелом ресурсів українських комерційних банків є залучені та запозичені кошти, які складають більше 80% від загального обсягу ресурсів, що в цілому відповідає світовій банківській практиці (Таблиця 1).

Таблиця 1. Структура фінансових ресурсів банківської системи України за 2001-2005рр. (%) [2: 48].

Показник	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005
Пасиви (всього)	100	100	100	100	100
Балансовий капітал	17,5	16,6	15,6	12,9	13,7
Зобов'язання	82,5	83,4	84,4	87,1	86,3

Аналіз динаміки елементів фінансових ресурсів по банківській системі України свідчить про тенденції зменшення питомої ваги власного капіталу банку від 17,5% у 2001 році до 13,7 % на початок 2005 року та відповідно збільшення частки залучених та запозичених коштів до 86,3% на 1 січня 2005 року.

Розмір власного капіталу банків України перебуває під наглядом НБУ. Термін “достатність капіталу” відображає загальну оцінку надійності банку. Він обумовлює обернену залежність між величиною капіталу і ризиком. Тобто, чим більша питома вага ризикових активів в балансі банку, тим більшим повинен бути його власний капітал. Якщо банк проводить агресивну кредитну політику, то позики надані ним є досить ризиковими, відтак банку потрібно акумулювати більше власного капіталу, аніж у випадку виваженої кредитної політики. Однак надмірна капіталізація банку, випуск надлишкової кількості акцій порівняно з оптимальною потребою у власних коштах не є благом, а навпаки негативно впливають на діяльність банку. Для здійснення прибуткової діяльності банку, з одного боку, необхідно нарощувати капітал, а з іншого боку – зберігати незмінним рівень ризику. Тому, оптимізація співвідношення між розміром капіталу та іншими статтями банківського балансу є одним із стратегічних завдань банку. З 1 березня 2004 року від банків вимагається підтримувати показник адекватності регулятивного капіталу на рівні не менше 10 відсотків для діючих банків, а для банків, що розпочинають свою роботу – 15 відсотків [3]. Визначається норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) як співвідношення регулятивного капіталу банку до сумарних активів зважених за ступенем кредитного ризику і зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями [4: 12].

Банки, формуючи структуру ресурсної бази аналізують зобов'язання, власний капітал та активи у нерозривній єдності. Здійснюється оцінка витрат на кожен вид ресурсу, можливості при розміщенні конкретного ресурсу та одержання середньої маржі за результатами діяльності. Тобто, структура зобов'язань повинна відповідати активам за обсягами, строками та вартістю, оскільки ця відповідність впливає на прибутковість банку.

Аналіз основних показників діяльності банків України за 2001-2005 роки свідчать про зростання чистих активів з 37,1 млрд. грн. на 1 січня 2001 року до 134,3 млрд. грн. на 1 січня 2005 року [2:48]. При цьому частка кредитного портфеля в активах банківської системи досягла 72,3 відсотки за станом на 1 січня 2005 року. Для того, щоб нарощувати такими темпами активні операції, банки повинні забезпечити відповідну ресурсну базу.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що оптимізація структури фінансових ресурсів комерційного банку реалізується з дотриманням наступних принципів:

- забезпечення раціонального співвідношення між власними коштами банку та його зобов'язаннями;
- дотримання розміру власного капіталу, що відповідає вимогам НБУ (адекватність регулятивного капіталу);
- забезпечення відповідності між структурою пасивів та активів за строками та вартістю.

Література

1. Бизнес-планирование в коммерческом банке / Н.Н. Куницына, Л.И. Ушвицкий, А.В. Малеева. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 304 с.
2. Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2005 року // Вісник НБУ. – 2005. – №2. – с.48
3. Постанова Правління Національного банку України № 240 від 04.06.2003р. Про окремі питання регулювання діяльності банків.
4. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні: затверджена Постановою Правління НБУ № 368 // Нормативні акти Національного банку України. – 2001.– № 10 – с. 3-21.